

Nr 705

Av fru **Fränkel m. fl.**, angående föräldrautbildning och familjerådgivning.

(Lika lydande med motion nr 572 i Första kammaren)

Miljöns betydelse för individens samhällsanpassning torde vara oomstridd bland beteendevetenskapliga fackmän. Det sätt på vilket omgivningen för barns utveckling och mognad gestaltar sig är av livsavgörande betydelse för dem själva — och för samhället. Det måste därför anses som en samhällsuppgift av yttersta vikt att skapa en så god uppväxtmiljö som möjligt. En mycket stor del av de sociala problem samhället har att brottas med i form av kriminalitet, narkomani, allmän asocialitet, psykiska besvär hos människor m. m. är direkta resultat av allvarliga brister i den sociala miljöns utformning under individernas uppväxt.

Det är uppenbart att vårt samhälle har stora brister som uppväxtmiljö för barn. Redan vid planeringen av den yttre miljön beaktas ofta barnens och ungdomens behov i sista hand. Trafikskyddade lekplatser för småbarnen, spelplaner och andra lekytor för äldre barn tycks ofta få stå tillbaka för behovet av parkeringsplatser vid uppförandet av nya bostadsområden. Deras behov av samlingsplatser inomhus tillfredsställs sällan. Här måste man hålla i minnet att det behövs *både* förenings- och hobbylokaler och platser för mera oorganiserad gängsamvaro, som är ett naturligt behov vid denna ålder. Den moderna bostadspolitik som innebär relativt små familjebostäder medför att samhället på något annat sätt måste tillgodose ungdomens lokalbehov.

Bristerna i den inre miljön är allvarligare. Vi har en otillräcklig beredskap för att skydda barnen mot följderna av asocialitet och missanpassning i hemmet. Åtgärder som vidtas av de barnavårdande myndigheterna kommer ofta, när avsevärda skadeverkningar redan hunnit inträffa, och åtgärderna i sig själva tycks ibland i sig ha skadliga effekter. Men även i mindre drastiska fall av missanpassning kan föräldrarnas beteende mot barnen ge avsevärda skador, som kanske inte är av det slaget att samhället förorsakas kostnader i form av mentalsjukvård eller omhändertagande, men som innebär lidanden för individen.

Ett sådant uppenbart missförhållande som att många barn lämnas ensamma utan tillsyn eller lämnas till olämpliga vårdare under föräldrarnas arbete borde inte förekomma i en modern välfärdsstat. Ändå har vi långt

kvar innan behovet av barntillsyn är tillgodosett. Det borde inte heller förekomma att barn skiljs från sina föräldrar på grund av undermåliga bostadsförhållanden eller svårigheter att ordna barntillsynen. Men ingripanden av detta slag är inte ovanliga.

Alltför sällan beaktas också att barn är individer med berättigade krav på trygghet och skydd mot övergrepp från samhällets sida och i vissa fall även från föräldrarnas sida. Vid samhällsingripanden torde barnens rättstrygghet inte alltid beaktas om inte föräldrarna står på barnets sida. Vi har i annat sammanhang krävt ett förstärkt rättsskydd för ungdomar genom införande av möjligheten att förordna offentligt biträde i barnavårdsärenden.

Vi vill här framför allt peka på tre områden där reformer skulle kunna genomföras som avsevärt skulle kunna förbättra uppväxtvillkoren för många barn. Det gäller införandet av allmän föräldraundervisning, införandet av allmän förskola för fem- och sexåringar — på längre sikt även för fyraåringar — samt införandet av en samhällelig landsomfattande organisation för familjerådgivning.

Föräldrautbildning

I alla människovårdande yrken betonas kravet på adekvat utbildning allt mera. Föräldrar som vårdar egna barn har knappast några möjligheter att erhålla utbildning. Alla föräldrar torde inte heller vara medvetna om något utbildningsbehov.

De kurser för blivande föräldrar som nu organiseras av Röda korset i samarbete med barnavårdscentralerna på ganska många platser i landet rör endast spädbarnsvård. Endast Stockholms stad har sedan några år tillbaka haft en ganska omfattande verksamhet med kurser för föräldrar till äldre barn. Man har också anordnat samtalsgrupper för föräldrar. Familjer som har sökt psykiaterhjälp för störningar hos barnen har regelmässigt blivit hänvisade till samtalsgrupper.

Behovet av denna typ av utbildningsverksamhet torde vara mycket stort. Omfånget på brevkörden till tidningarnas rådgivningsspalter och radions frågeprogram i familjefrågor ger en antydning om den saken. Även om naturligtvis inte alla dessa skador hade förhindrats om föräldrarna haft bättre kunskaper är det uppenbart att utbildning gör föräldrarna bättre skickade att förebygga skador och att upptäcka ogynnsam utveckling tidigare. Kunskaper borde göra föräldrarna tryggare i sin vårduppgift och medföra att umgänget mellan föräldrar och barn blir mera avspänt.

Det är väsentligt att den nuvarande föräldrautbildningen utbyggs och får en enhetlig organisation. I varje kommun bör föräldrakurser och samtalsgrupper organiseras. Kurserna bör anordnas i form av grundläggande kurser, med påbyggnadskurser i barn- och ungdomspsykologi som man del-

tar i allteftersom de egna barnen växer upp. Kurserna måste göras populära genom aktiv propaganda och upplysning, så att de också på längre sikt kan nå ut till de föräldrar som inte spontant söker utbildning.

I beaktande av den långsamma utvecklingen av denna typ av kursverksamhet ter det sig väsentligt att verksamheten planeras från statlig sida och ges enhetlig organisation samt att kommunerna erhåller statsbidrag för att stimulera startandet av kurser. Det är också viktigt att i den obligatoriska skolan och i gymnasieskolan ges en god hem- och familjeundervisning åt både pojkar och flickor. Nu förekommer undervisning i hemmets skötsel och spädbarnsvård. En välutbyggd psykologi och samlevnadsundervisning är viktig inte bara för att göra eleverna väl rustade för framtida föräldraskap. Sådan undervisning kan också ge eleverna klarhet om deras egen omedelbara familjesituation. Psykologi finns visserligen redan som ämne inom gymnasiet, men endast på vissa linjer. Naturvetare och tekniker anses uppenbarligen ha mindre behov av sådan undervisning än ekonomer, humanister och samhällsvetare. Samma förhållande gäller inom fackskolan.

Familjerådgivning

Familjerådgivning är den andra sidan av den service samhället kan bjuda familjerna för att hjälpa till med att undanröja brister i barnens uppväxtmiljö. Behovet av familjerådgivning ter sig lika uppenbart som behovet av föräldrautbildning.

Utvecklingen av denna verksamhet har till stor del tack vare privata initiativ gått längre än när det gäller föräldrautbildningen. Statsbidrag ges försöksvis till landstingskommuner — och i vissa fall till enskilda och kommuner — för anordnande av familjerådgivning. För närvarande ges anslag till 18 familjerådgivningsbyråer. För nästa budgetår planeras en utvidgning till en nittonde byrå. För innevarande budgetår har anslag beviljats med 200 000 kronor. Ingen höjning föreslås för budgetåret 1968/69.

Samtidigt drivs emellertid lika många rådgivningsbyråer i privat regi utan statsbidrag. Initiativtagarna är i de flesta fall kyrkliga sammanslutningar, men också enskilda föreningar bildade för detta speciella ändamål förekommer. Personalen vid byråerna har en ganska varierande sammansättning. Vid de landstingskommunala byråerna finns i allmänhet en kurator, dock ofta utan mentalhygienisk utbildning, och möjlighet att anlita läkare. De bäst utrustade byråerna har tillgång till såväl psykiater och psykolog som kurator. Dessutom finns ibland möjlighet att anlita juridisk konsult. Behovet av en fastare och mera enhetlig organisation på detta område ter sig uppenbar. Likaså behovet av ekonomiskt stöd till de byråer som nu inte erhåller sådant. Försöksverksamheten med statsbidrag till familjerådgivning har nu pågått sedan 1960. Det förefaller vara tid att övergå till permanent verksamhet på detta område. Även om det i 1965 års abortutrednings direk-

tiv ingår en utredning om sambandet mellan familjerådgivning och abortrådgivning, anser vi att familjerådgivningen i framtiden bör få en självständig ställning. Det har redan kunnat konstateras att abortrådgivningen alltför mycket inkräktar på familjerådgivningen när verksamheterna är sammanslagna på samma byrå.

Vi föreslår därför att utredningen om samordning och modernisering av hela sociallagstiftningen skall få i uppdrag att utreda familjerådgivningens plats i den kommunala och landstingskommunala basorganisationen på det sociala området. I väntan på utredningens resultat bör anslaget till statsbidrag ökas och villkoren liberaliseras så att de existerande byråerna kan erhålla stöd om de har kurativ eller terapeutisk utbildad personal och möjlighet att konsultera psykiater. Startandet av nya byråer bör stimuleras.

I detta sammanhang bör påpekas att bristen på barnpsykiatriker är större än t. o. m. psykiaterbristen i allmänhet. Detta innebär ett utomordentligt allvarligt problem eftersom endast barn med de allra allvarligaste störningarna kan behandlas. I de flesta fall finns ingen möjlighet att erhålla råd och vård på ett någorlunda tidigt stadium även om störningen är uppenbar och tenderar att förvärras.

Förskola

Daghem och förskola ger barnen vissa fördelar som hemmiljön sällan kan ersätta. Barnen får tillgång till stora lekytor med plats för lekar som är olämpliga i hemmet. Förskolan kan också ge tillgång till skrymmande leksaker och lekredskap. Barnen leds av pedagogiskt skolad personal. Möjligheten till kontakt med jämnåriga är större än i hemmet.

Så har det också visat sig i flera undersökningar att daghemsbarn och barn från förskola är mera utvecklade vid skolinträdet än barn som tillbringat hela förskoletiden i hemmet. Detta ter sig naturligt med tanke på att den moderna familjestrukturen sällan ger barnen tillfälle att dagligen umgås med mer än en vuxen person och att en familjebostadsyta sällan ger tillräcklig plats för barnens rörelsebehov och behov av umgänge med kamrater.

Det är alltså väsentligt att förskolan byggs ut så att alla barn får möjlighet att tillbringa den senare hälften av förskoletiden där. I dagens läge finns i princip plats för alla sexåringar, men platserna är ojämnt fördelade mellan olika kommuner och mellan olika delar inom kommunerna. Från fackhåll har också framhållits att ett förskoleprogram på mindre än två år är mindre värdefullt ur utvecklingspedagogisk synpunkt. Man bör därför från början satsa på en tvåårig allmän förskola. På längre sikt kan man tänka sig att även ta emot fyraåringarna.

Så småningom bör man också sikta mot ett obligatorium i någon form. Här erbjuder den sänkning av skolinträdesåldern, som föreslagits i annat

sammanhang, ett naturligt alternativ till lösning av problemet.

En allmän förskola ger vissa möjligheter utöver de rent pedagogiska. Den allmänna förskolan gör det möjligt för samhället att tidigt få kontakt med barnen för att upptäcka skador av olika slag. Detta gäller både fysiska skador av typ dövhet och nedsatt syn, som nu ofta upptäcks först vid skolstarten, och störningar i den psykiska utvecklingen. Värdet av att tidigt upptäcka olika slag av störningar och kunna vidta åtgärder behöver knappast betonas. Fall av uppenbar vanvård, misshandel etc. torde också i ökad utsträckning kunna förhindras.

I dagens läge får nästan alla barn tillsyn på barnavårdscentraler under det första levnadsåret, men siffran har sjunkit till betydligt under en tredjedel under året före skolinträdet. Förskolan skulle överbrygga trygghetsgapet mellan barnavårdscentralernas stöd under det första levnadsåret och skolinträdet.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära

A. utredning och förslag om en plan för utbyggnad av föräldrautbildningen och en enhetlig organisation för verksamheten samt förslag om åtgärder från statens sida för att stimulera utbyggnaden av föräldrautbildningen i enlighet med de riktlinjer som anges i motionen;

B. att utredningen om den samlade sociallagstiftningen får i uppdrag att utreda familjerådgivningens framtida organisation och plats inom den kommunala och landstingskommunala basorganisationen på det sociala området;

C. omedelbar översyn av gällande statsbidragsbestämmelser för familjerådgivningen.

Stockholm den 26 januari 1968

Ingegärd Fränkel (fp)

Mac P. Hamrin (fp)
i Kalmar

Anders Jonsson (fp)

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården
